

▼ غائله سو خو، نسخه چینی

جنگنده، سامانه دفاع موشکی، تسلیحات راهبردی و... در هفته‌ها و بلکه ماه‌های اخیر، رسانه‌های مختلف هر از گاهی اخباری با مضامین این‌چنینی درباره چین و ایران منتشر کرده‌اند. پس از جنگ ۱۲ روزه، یکی به دلیل احتمال تکرار درگیری و دیگر به خاطر اخبار مربوط به حملات اسرائیل به تأسیسات نظامی ایران، صحبت از خواست یا نیاز ایران به تقویت استحکامات و تجهیزات دفاعی و نظامی بود. در همین راستا، منابع مختلف هر از گاهی به این ادعا پرداخته‌اند که تأمین‌کننده این تجهیزات قرار است چین باشد. چین البته تنها منبع مطرح‌شده در این اخبار نیست. سال‌های سال است که با هر تحول در صحنه سیاست خارجی، ادعای خرید تجهیزات دفاعی یا جنگنده، مشخصاً سوخو، توسط ایران از روسیه مطرح می‌شود و این ادعاها حتی به انتشار اخبار مربوط به فرود و استقرار سوخوها در پایگاه‌های هوایی ایران هم رسیده است. در دنیای واقعی اما هیچ‌کدام از این اخبار محقق نشده‌اند. در ماجرای خرید تجهیزات از چین هم تا این جای کار، وضعیت به همین شکل پیش رفته است: تکرار اخبار پرطمطراق، بدون وجود خروجی ملموس؛ اما این بار، سروصداها در این باره کمی جدی‌تر شده است؛ به‌خصوص از یک منبع در آمریکا.

▼ ادعای سی‌ان‌ان

تازه‌ترین نمونه این اخبار، به گزارشی برمی‌گردد که رسانه آمریکایی سی‌ان‌ان در روز ۲۱ اکتبر سال جاری میلادی (۹ آبان) منتشر کرد. در این گزارش ادعا شده ایران، به‌رغم بازگشت تحریم‌های سازمان ملل متحد، در حال بازسازی سامانه‌های موشکی بالستیک خود است و این کار را دارد با کمک چین انجام می‌دهد: «منابع اطلاعاتی اروپایی می‌گویند، از زمانی که سازوکار موسوم به اسنپ‌بک در پایان سپتامبر کلید خورد، چندین محموله سدیم پرکلرات، از چین به بندرعباس ایران رسیده‌اند. [سدیم پرکلرات] ماده اولیه اصلی در تولید سوخت جامدی است که قدرت موشک‌های متعارف و میان‌برد ایران را تأمین می‌کند. این منابع می‌گویند این محموله‌ها که از ۲۹ سپتامبر شروع به رسیدن کرده‌اند، حاوی ۲ هزار تن سدیم پرکلرات هستند که ایران پس از جنگ ۱۲ روزه با اسرائیل در ژوئن، از تأمین‌کنندگان چینی خریده است... چندین مورد از کشتی‌های باری و طرف‌های چینی درگیر در این معامله، تحت تحریم‌های ایالات متحده هستند.» در این گزارش بر این نکته تأکید شده است که در راستای تحریم‌های شورای امنیت سازمان ملل متحد علیه ایران، نه ایران باید چنین کند و نه چین می‌تواند همکاری کند. این گزارش ادامه می‌دهد که رصد چندین فروند از این کشتی‌ها نشان می‌دهد آن‌ها از ماه آوریل، اوایل بهار، چندین بار بین چین و ایران رفت‌وآمد داشته‌اند؛ اما این روند پس از جنگ تشدید شده است. در پاسخ به سوال سی‌ان‌ان در این باره، سخنگوی وزارت خارجه چین گفته است او «با این مورد خاص آشنا نیست» و چین «مداوماً کنترل صادرات را در راستای تعهدات بین‌المللی و قوانین و مقررات داخلی‌اش بر محصولات دارای کاربرد دوگانه اعمال کرده است.» او ادامه داد: «می‌خواهیم تأکید کنیم که چین به حل صلح‌آمیز مسئله هسته‌ای ایران با ابزارهای سیاسی و دیپلماتیک متعهد است و با تحریم‌ها و فشارها مخالف.» او افزود که پکن بازگشت تحریم‌ها تحت سازوکار اسنپ‌بک را «غیرسازنده» و «سپرفتنی جدی» در تلاش‌ها برای حل موضوع می‌بیند.

حدود دو هفته بعد، ۱۳ نوامبر (۲۲ آبان) سی‌ان‌ان در ادامه همین گزارش خبر داد که نمایندگان پارلمان در ایالات متحده، از دولت دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور آمریکا خواسته‌اند درباره این گزارش سی‌ان‌ان و انتقال این محموله‌ها از چین به ایران به آن‌ها گزارش دهد. راجا کریشنامورتی و جو کورتنی، هر دو عضو دموکرات مجلس نمایندگان، به دنبال گزارش سی‌ان‌ان از دولت سوال کرده‌اند. آن‌ها در نامه‌ای به مارکو روبیو، وزیر خارجه ایالات متحده و جان رتکلیف، مدیر سیا گفته‌اند «حمایت پکن از تسلیح دوباره تهران، عمیقاً نگران‌کننده است و مثال دوباره‌ای از تمایل حزب کمونیست چین، به هم‌دستی در رفتارهای تهاجمی مستبدانه، از اروپا تا خاورمیانه است.» کریشنامورتی، عضو ارشد «کمیته منتخب مجلس نمایندگان ایالات متحده در مورد رقابت راهبردی بین ایالات متحده و حزب کمونیست چین» است و کورتنی، عضو ارشد «زیرکمیته قدرت دریایی و توان اعزامی کمیته نیروهای مسلح مجلس نمایندگان» از جناح اقلیت هستند. آن‌ها در نامه آورده‌اند حمایت پکن «به روسیه و به گروه‌های نیابتی حامی ایران... نیز کمک می‌کند.» این دو نماینده همچنین مدعی شده‌اند این محموله‌ها «تحریم‌هایی را نقض می‌کند که سازمان ملل متحد در سپتامبر برگرداند و حمایت بین‌المللی از برنامه موشکی بالستیک ایران و توسعه سامانه‌های پرتاب تسلیحات هسته‌ای را ممنوع می‌کند.» آن‌ها از دولت ترامپ خواسته‌اند توضیح دهد در «واکنش به ادامه

حمایت جمهوری خلق چین از برنامه موشکی بالستیک ایران» و از جمله در هماهنگی با متحدان و شرکای ایالات متحده چه اقدامی کرده است.

▼ بند منافع راهبردی

اما در غیاب مواضع رسمی و اسناد آشکار از طرف‌های مختلف، هیچ‌کدام از این ادعاها را نمی‌توان با چشم بسته پذیرفت. مسئله خرید نفت ایران توسط چین و نقش آفرینی این کشور به عنوان خریدار اصلی، مشخص است اما بخشی از جزئیات ماجرا همچنان آشکار نیستند. این نیز به ذات این تعامل برمی‌گردد که اساساً باید خارج از عرصه علنی و رسمی پی گرفته شود؛ اما در باره موضوع تجهیز تسلیحاتی ایران توسط چین، باید درباره امکان این مسئله سوال کرد. آیا در شرایط فعلی، چین حاضر است به ایران سلاح‌های راهبردی بدهد؛ به نحوی که اثر قابل توجه در روند تقابل ایران با اسرائیل یا با آمریکا داشته باشد؟ آیا این حقیقت که چین نفت ایران را می‌خرد و در بحث‌های دیپلماتیک بعضاً از مواضع ایران حمایت می‌کند، به معنای تبادل تسلیحات نیز هست؟

به نظر نمی‌رسد چنین باشد. چین البته تقابلی سیاسی و تجاری با ایالات متحده دارد که در حال مدیریت آن با دقت است. به عنوان رقیب اصلی آمریکا، روابط مفصلی هم با ایالات متحده دارد و این روابط را حفظ کرده است. همزمان درگیر چالش‌های بالفعل و بالقوه نیز با آمریکا هست. در میانه مدیریت این تقابل و تعامل همزمان، آمریکا نیز فعلاً عملاً پذیرفته است که چین از ایران نفت می‌خرد و گرچه مایل است در صورت امکان این تبادل نیز متوقف شود، در مواجهه با آن، دست به اقدام تندی نمی‌زند.

اما همزمان، مشخص است که تجهیز تسلیحاتی ایران توسط چین، سطح تازه‌ای از تقابل خواهد بود، نه‌تنها با ایالات متحده، بلکه با دیگر قدرت‌های غربی و نیز با اسرائیل که همگی روابط خود را با چین دارند. چنین اقدامی، پیچیدگی‌های مفصلی به داستان خواهد افزود. رفتار چین در طول سال‌ها و بلکه دهه‌های گذشته به‌وضوح نشان می‌دهد که چین حاضر نیست با ایالات متحده درگیر شود و البته آمریکا نیز تا اینجاى کار از چنین چشم‌اندازی استقبال نکرده است. دو کشور در سال‌های اخیر مدام در روابط خود پیشرفت و پسرفت مکرر داشته‌اند و در مجموع سطح تنش را با جدیت مدیریت کرده‌اند. همین حالا نیز احتمال بیشتر بر این است که تنش‌های تجاری جاری نیز در نهایت مدیریت شود و تبدیل به تقابلی بیش از این نشود؛ چه اینکه حتی رئیس‌جمهوری غیرعادی مثل ترامپ که بی‌محایا با متحدان نزدیک ایالات متحده نیز درگیر برخوردهای تند می‌شود، در موضوع چین محتاطانه و بر اساس قواعد عمل کرده است. پکن در سال‌های اخیر، حضور و فعالیت خود را در خاورمیانه نیز افزایش داده است اما بر خلاف برخی نگرانی‌ها، حتی این حضور همزمان در منطقه پرچالشی مثل خاورمیانه نیز به تقابل جدی بین پکن و واشنگتن ترجمه نشده است. در بزنگاه‌های اخیر مثل جنگ ۱۲ روزه اسرائیل و ایران و هدف قرار گرفتن قطر در مقاطع متفاوت از سوی هر دو طرف، چین حاضر به مداخله نشد. در تحلیل‌های پس از این وقایع، بسیار اشاره شد که روند اتفاقات یادآور این نکته بوده‌اند که قدرت مداخله‌کننده خارجی در خاورمیانه برای اثرگذاری بر روند اتفاقات، طرفی که حاضر است فعالانه اقدام نظامی و تسلیحاتی در این زمینه کند، همچنان ایالات متحده است، نه چین. پکن می‌داند که خودداری‌هایش در این زمینه، باعث چنین تفاسیری می‌شود و این تفاسیر هم هزینه‌هایی دارند، اما حتی به قیمت پرداختن این هزینه‌ها، حاضر به تغییر راهبرد در این زمینه نشده است.

در چنین بستری، بسیار بعید به نظر می‌رسد که چین ناگهان تصمیم بگیرد سطح تنش را تا این حد بالا ببرد، به‌خصوص که نمی‌توان سود راهبردی مشخصی نیز در اقدامی این چنین برای چین متصور شد.

▼ مطلوبیت متقابل تبلیغاتی

بحث‌هایی که در این زمینه مطرح می‌شود، یک ویژگی جالب دیگر نیز دارند. ادعاهاى این‌چنینی، هر از گاهی درباره ایران و چین و نیز ایران و روسیه در رسانه‌های آمریکایی مطرح می‌شوند و اغلب به رسانه‌های فارسی‌زبان، چه داخل کشور و چه خارج کشور، ترجمه و منتشر می‌شوند. بخش قابل توجهی از این اخبار البته در نهایت شایعه، خبرسازی یا اغراق هستند اما یک دلیل مشخص وجود دارد که چرا جریان‌های خبری مختلف و گاهی متضاد، خطاهای مشترک این‌چنینی را پی می‌گیرند: چنین خطی در راستای تصویر کلی مورد نظر این رسانه‌ها و بلکه سیاستمداران است.

در ایالات متحده، جریان‌های مختلفی که در صحنه سیاست خارجی، مایل به برخورد و مقابله با ایران، چین، روسیه یا هر سه در سطوح مختلف هستند، چنین اخباری را بر جسته می‌کنند؛ از این رو که اخبار و شایعات این‌چنینی، تأییدیه مجددی بر این ادعا هستند که پکن،

مسکو و تهران، خطراتی جدی برای منافع و خواسته‌های واشنگتن هستند و باید درباره آن‌ها اقدام کرد یا لااقل روند فعلی را ادامه داد. در ایران، جریان‌های حامی روند جاری سیاست خارجی، با بازنشر چنین خبرهایی نشان می‌دهند که دست ایران در این تقابل‌ها پرت‌ر از چیزی است که به نظر می‌رسد. تهران تنها نیست، در مسیر تقویت خود به لحاظ نظامی و تسلیحاتی است و حامیانی قدرتمند در صحنه جهانی دارد. یک جریان دیگر نیز به شکل جالبی از این خط راضی است: در میان جریان‌های منتقد سیاست‌های جاری، داخل و خارج از ایران، بخش قابل توجهی با چین و روسیه نیز مشکل دارند. برخی به خاطر نزدیکی مواضع‌شان به ایالات متحده چنین رویکردی دارند. اخبار این‌چنینی برای این دسته نیز کارآیی این‌را دارد که یک مسئله مدنظر خود را یادآوری کنند: چین و روسیه، ایران را هل می‌دهند تا سیاست‌هایی این‌چنینی را پی بگیرد و در این سیاست‌ها، منافع پکن و مسکو تأمین شوند، در حالی که ایران از آن‌ها بیشتر ضرر می‌بیند تا سود. این سه خط رسانه‌ای و سیاسی، با انگیزه‌هایی که در ظاهر باید متناقض باشند، در ترویج و برجسته کردن این اخبار نکته اشتراکی پیدا می‌کنند. این باعث می‌شود، برخی مخاطبان با مشاهده این اخبار در رسانه‌هایی متضاد به این نتیجه برسند که خبر باید حقیقت داشته باشد، در صورتی که در عمل، توضیح متفاوتی برای این موضوع وجود دارد.

▼ چالش همواره پکن - تهران

اما در بحث‌های دیپلماتیک درباره کلیت رابطه پکن و تهران، سال‌هاست یک موضوع مکرر مطرح می‌شود؛ به‌خصوص دیپلمات‌های سابق و نیز تحلیلگران سیاست خارجی ایران، بسیار به نقل قول در این باره پرداخته‌اند. به اشکال مختلف، از چینی‌ها نقل یا از نظرگاه آن‌ها این تحلیل مطرح می‌شود که چین، البته مایل به تعامل بیشتر در حوزه‌های مختلف با ایران هست اما تا زمانی که ایران در وضعیت چالش گسترده با چندین منبع قدرت در جهان است و تنش‌هایی این‌چنین در منطقه دارد و مشخصاً در شرایطی که مسائلی مثل تحریم‌های بین‌المللی در جریان است، چین نمی‌تواند چنین کند یا در واقع، هزینه این کار برای پکن بالاتر از آن است که به سودش بیازد. به‌طور خلاصه، این نظرگاه به این نتیجه می‌رسید که مسیر ارتقای روابط ایران با چین، نه از تقابل بیشتر با ایالات متحده که از حل چالش گسترده ایران با غرب به‌طور کلی و آمریکا به‌طور خاص می‌گذرد. در تازه‌ترین تحلیل این‌چنین، محسن امین‌زاده، معاون آسیا و اقیانوسیه وزارت خارجه در دولت سیدمحمد خاتمی، ۲۴ آبان سال جاری در بیست‌ویکمین مجمع عمومی انجمن اسلامی مدرسین دانشگاه‌ها به سخنرانی درباره سیاست ایران پرداخت و در آن به موضوع چین نیز اشاره کرد: «چینی‌ها بارها به ما اعلام کرده‌اند که خواهان همکاری‌های اقتصادی بسیار جدی با ایران هستند، اما حاضر به پرداخت هزینه ماجراجویی‌های ایران نیستند و برای تحقق این روابط جهان از جمله آمریکا تجدیدنظر داشته باشد.» امین‌زاده در همین راستا تأکید کرد ایران «باید تکلیف خودش را با جهان بر مبنای منافع ملی ایران در جهت تحقق پیشرفت و توسعه در ایران روشن کند. ایران باید سیاست خارجی خودش را تعدیل کند. مثل همه کشورهای جهان، مثل کشورهای مخالف آمریکا از جمله چین و روسیه عمل کند. ایران باید با حفظ فاصله‌ها مناسباتش را با غرب متعادل کند و دشمنی‌هایش با آمریکا و حتی اسرائیل را تبدیل به خودزنی و تخریب مصالح ملی نکند.» او ادامه داد: «چینی‌ها بارها به ما توصیه کرده‌اند که از روش مواجهه آنها با زیاده‌خواهی‌های آمریکا بیاموزیم. لذا وقتی درباره مصالحه با آمریکا صحبت می‌شود چیز غربی نیست و قرار نیست چیزی از عزت و مصلحت ایران نادیده گرفته شود. نظام باید بر مبنای منطق حکمرانی، با یک سیاست خارجی پویا و نه یک سیاست خارجی دست‌نشانده نظامیان، در روابط با همه کشورهای جهان از جمله آمریکا، به دنبال بهره‌مندی از فرصت‌ها و کنترل تهدیدها باشد. حداکثر امتیازها را از جامعه جهانی بگیرد و حداقل امتیازها را به جامعه جهانی بدهد.» امین‌زاده تصریح کرد: «منافع ملی ما ایجاب می‌کند با دنیا مصالحه کنیم. الان امکان این را داریم که با دنیا و با غرب مصالحه کنیم. برای اینکه بهترین روابط را با چین و روسیه هم داشته باشیم باید با غرب مصالحه و تعامل داشته باشیم. اگر روابط ما با جهان از جمله آمریکا بحرانی باشد، هیچ کشوری حاضر نیست هزینه بحران روابط ما با آمریکا و غرب را بدهد. به باور من برای آینده قابل‌تصور، جمهوری خلق چین مهم‌ترین متحد اقتصادی و توسعه‌ای ایران است. اما برای روابط اقتصادی و توسعه‌ای حداکثری با چین، باید روابطمان با جهان از جمله آمریکا را متعادل کنیم. نمایش چهره نظامی‌گرا و انفعال انزواگرایانه در مواجهه سیاسی با کشورهای جهان هزینه بسیار گزافی برای ایران و ملت ایران داشته و دارد.»

دیپلمات‌ها

گفت‌وگوی عراقچی و لاوروف

سیدعباس عراقچی، وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران، ظهر دوشنبه در تماس تلفنی با سرگئی لاوروف، وزیر امور خارجه روسیه، گفت‌وگو و تبادل نظر کرد. عراقچی در این تماس با اشاره به تداوم همکاری جمهوری اسلامی ایران با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی و رد اسنپ‌بک ادعایی برخی کشورهای غربی، تصریح کرد که آژانس باید بی‌طرف بماند و از اقداماتی که به افزایش تنش می‌انجامد، پرهیز کند. سرگئی لاوروف نیز ضمن استقبال از شکل‌گیری چارچوب مشورت و همکاری منطقه‌ای، آمادگی مسکو را برای استمرار هماهنگی‌های نزدیک با تهران اعلام کرد. وزیر خارجه روسیه همچنین با اشاره به تلاش‌های روسیه در سازمان ملل متحد بر حق ملت فلسطین برای تعیین سرنوشت خود تأکید و هرگونه اقدامی را که منجر به نادیده گرفتن حقوق مردم فلسطین شود، مردود دانست. دو طرف همچنین با اشاره به نشست آتی شورای حکام، ضمن تأکید بر صلح‌آمیز بودن برنامه هسته‌ای ایران، بر هماهنگی مواضع و همکاری‌های مشترک در این چارچوب توافق کردند.

عارف در اجلاس شانگهای در مسکو

محمدرضا عارف، معاون اول رئیس‌جمهور عصر دوشنبه برای شرکت در بیست‌وچهارمین اجلاس نخست‌وزیران سازمان همکاری شانگهای، با استقبال میخائیل گالوزین معاون وزیر خارجه روسیه و سفیر ایران در روسیه، وارد مسکو شد. عارف در بدو ورود به فرودگاه وونکوادرابه سازمان همکاری شانگهای گفت: «از دو سال گذشته که ایران عضو رسمی این سازمان شده است، رفت‌وآمدو تعاملات فراوانی در قالب سازمان شانگهای داشته‌ایم و امیدواریم این روند همکاری به شرایط بسیار خوبی برسد و ما بتوانیم از مزایای عضویت در این سازمان به نفع خود، کشورهای منطقه و به نفع صلح، آرامش و دوستی بین ملت‌ها استفاده کنیم.» معاون اول رئیس‌جمهور در این سفر دوروزه علاوه بر شرکت و سخنرانی این اجلاس، با برخی سران و مقامات کشورهای عضو این سازمان نیز در زمینه بررسی راه‌های توسعه همکاری‌های اقتصادی، انرژی و ترانزیتی دیدار خواهد کرد. افزایش استفاده از پول‌های ملی در مبادلات تجاری، توسعه پروژه‌های مشترک انرژی و حمل‌ونقل، و تقویت همکاری‌های منطقه‌ای، محورهای اصلی اجلاس نخست‌وزیران سازمان همکاری‌های شانگهای است.

دیدار تخت‌روانچی با وزیر خارجه پاکستان

وزارت امور خارجه پاکستان در پیمای در شبکه اجتماعی ایکس از دیدار مجید تخت‌روانچی با محمد اسحاق دار، معاون نخست‌وزیر و وزیر امور خارجه پاکستان در اسلام‌آباد در آستانه برگزاری سیزدهمین دور راینی‌های سیاسی دوجانبه ایران و پاکستان خبر داد. طبق اعلام وزارت امور خارجه پاکستان، دو طرف در این دیدار درباره تدارکات برگزاری این دور از راینی‌ها، مهم‌ترین تحولات منطقه‌ای و چندجانبه و راه‌های تقویت بیشتر روابط دوجانبه بحث و تبادل نظر کردند. سیزدهمین دور از راینی‌های سیاسی دوجانبه اسلام‌آباد و تهران امروز در اسلام‌آباد برگزار می‌شود و هیئت‌های دو طرف به ریاست آمنه بلوچ، قانته‌مقام وزیر امور خارجه پاکستان و روانچی در این نشست مشارکت می‌کنند.